

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Samtidens ruspolitiske
liberaliseringstendenser (Tendencies of
Liberalization in Contemporary Drug
Politics)

Petter Nergaard, kandidatnummer 7

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap. Institutt for
samfunnsvitenskap. Sosiologi – Ungdomssosiologi.

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Abstract

This paper explores the history of drug politics, and looks into the mechanisms that lies behind changes in drug policy. The paper are introduced with an empirical overview of the emergence of The War on Drus. We will orient us a bit on contemporary drug policy in different places, and look at the implications caused by The War on Drugs on todays society.

The topic of the paper is: «What structural mechanisms lies behind the liberal softening in todays drug politics?» I will take a critical look at the term narcotics, and explore logical shortcomings in drug policy. To sum up the first part of the paper, I will shed light on some global tendencies towards liberalization found in contemporary drug politics.

The rest of the paper is meant to analyze the processes of change. I will explore some central mechanisms that lies behind the upheaval of drug policy that is now unfolding around the world, and will – among other things – look at how political influence can undermine research on drugs and scientific progression, that in turn affects the normative conceptions in society.

From a scientific theoretical point of view, I will draw an analogy between the upheaval of todays drug policy and Thomas Kuhns structural approach to paradigm shifts in societies. In conclusion, and maybe most relevant in a sociological context, I will address one of the most comprehensive impact points of The War on Drugs – the institutionalized system of incrimination that reproduces marginalization all the way down to the individual level.

Innhold

1.0 Innledning	5
1.1 Oppgavens tema og problemstilling.....	5
2.0 Historisk kontekstualisering	7
2.1 Historien bak «The War on Drugs»	7
2.2 Hvor har krigen mot narkotika ført oss?	9
2.3 Et kritisk blikk på ideen om narkotika som et samlende begrep.....	12
2.4 Endringsprosesser i samtidens rusdiskurs.....	14
3.0 Perspektiver på endring	17
3.1 Forholdet mellom politikk og vitenskap	17
3.2 Et ruspolitisk paradigme i endring.....	21
3.3 Ruspolitikk: Marginalisering satt i system?	23
4.0 Avslutning	27
4.1 Konklusjon	27
4.2 Litteraturliste	29
4.3 Selvvalgt pensum.....	32

Samtidens ruspolitiske liberaliseringstendenser

Am. J. Ph.]

7

[December, 1901

BAYER Pharmaceutical Products

HEROIN—HYDROCHLORIDE

is pre-eminently adapted for the manufacture of cough elixirs, cough balsams, cough drops, cough lozenges, and cough medicines of any kind. Price in 1 oz. packages, \$4.85 per ounce; less in larger quantities. The efficient dose being very small (1-48 to 1-24 gr.), it is

The Cheapest Specific for the Relief of Coughs

(In bronchitis, phthisis, whooping cough, etc., etc.)

WRITE FOR LITERATURE TO

FARBENFABRIKEN OF ELBERFELD COMPANY

SELLING AGENTS

P. O. Box 2160

40 Stone Street, NEW YORK

1.0 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Det var ikke helt tilfeldig at jeg valgte å dedikere bacheloroppgaven min til å dykke dypere inn i ruspolitikken. Jeg har i årevis interessert meg for narkotikapolitikkens utvikling, og jeg har lenge vært styrt av en oppfatning om at dette er en type politikk som preges av logiske brister og omfattende konsekvenser for de svakeste gruppene i samfunnet. Gjennom arbeidet med denne oppgaven har jeg forsøkt å komme til bunns i dette. Oppgaven er noe «sosiologisk baktung», hvilket innebærer at teksten er todelt og innledes med et historisk forarbeid som skal virke som et fundament for senere teori og drøfting. Jeg funderte lenge på hvordan det skulle være mest mulig hensiktsmessig å strukturere denne oppgaven, og etter mye frem og tilbake konkluderte jeg med at den empiriske og historiske kontekstualiseringen av ruspolitikken fremvekst og nedslagsfelt måtte ha sin helt sentrale plass innledningsvis i oppgaven.

Målet med oppgaven er å analysere liberaliseringstendenser som utspiller seg i samtidens ruspolitikk. Dette er et fenomen vi blant annet observerer i USA, hvor 8 amerikanske delstater har legalisert cannabis rekreasjonelt, og 23 delstater har legalisert cannabis til medisinsk bruk (Governing, 2018). Videre har avkriminalisering av narkotika stått på den politiske dagsordenen i Portugal og Nederland en god stund allerede. Denne ruspolitiske omveltningen er også på vei til Norge, og et flertall av norske politikere varslet i 2017 en kommende rusreform. Ansvaret i ruspolitikken skal flyttes fra justis til helse (Johnsen, 2017).

For å skape en forståelse av hvorfor ruspolitikken nå preges av liberaliseringstendenser ble det viktig å undersøke hvor krigen mot narkotika faktisk har ført oss, hvilke konsekvenser den har hatt på veien hit, og hva vi egentlig legger i begrepet narkotika. I forhold til oppgavens begrensede omfang ble jeg videre nødt til å gjøre noen prioriteringer, og fokuset ble dermed spesifikt rettet mot strukturelle samfunnsmessige mekanismer som ligger i bakgrunnen for ruspolitisk oppmykning. Problemstillingen er dermed formulert som følgende: «*Hvilke strukturelle mekanismer ligger bak den liberale oppmykningen i samtidens ruspolitikk?*»

Jeg har i hovedsak sett på tre elementer jeg mener er vesentlige for å forstå ruspolitiske endringsprosesser fra et strukturperspektiv. For det første utforsker jeg hvordan politisk

innflytelse kan undergrave rusmiddelforskning og vitenskapelig progresjon, noe som igjen bidrar til å forme normoppfatninger i samfunnet. For det andre har jeg fra et vitenskapsteoretisk perspektiv trukket en analogi mellom samtidens ruspolitiske omveltninger og Thomas Kuhns strukturelle tilnærming til samfunnsmessige paradigmeskifter. Til sist tar jeg for meg et av ruspolitikkenes mest dramatiske nedslagsfelt – det institusjonaliserte kriminaliseringssystemet som reproducerer marginalisering helt nederst på aktørnivå. Allikevel forholder jeg meg som sagt til det strukturelle nivået, og belyser blant annet rase- og klasseskilleholdninger i ruspolitikken og rettssystemet, og hvordan massekriminalisering har oppstått som fenomen i USA.

Denne oppgaven er i hovedsak orientert rundt ruspolitikk i Norge, Storbritannia og USA, men jeg har også vært innom andre land. FN overtok ansvaret for internasjonale reguleringer av narkotika i 1961 gjennom opprettelsen av Narkotikakommisjonen (Waal, H. 2015). FNs medlemsland har derfor lenge vært låst til internasjonale konvensjoner, med begrensede muligheter til å foreta individuelle endringer i intern narkotikapolitikk. Derfor henger ruspolitikken innenfor FNs medlemsland i stor grad sammen.

2.0 Historisk kontekstualisering

2.1 Historien bak «The War on Drugs»

Bakgrunnen for USAs politiske rusmiddelreguleringer har utgangspunkt tilbake til opiumkrigene som foregikk mellom Storbritannia og Kina på 1800-tallet. I Kina hadde opiumsrøyking blitt et stort problem, og da kineserne etter hvert emigrerte over til USAs vestkyst oppstod det «opiumshus» i hoteller og leiligheter rundt i byene. Disse opiumshusene ble viktige møtesteder for kineserne. Til tross for at amerikanere også røyket opium var USAs vestkyst preget av sterke antikinesiske holdninger, og forbudene som etter hvert ble vedtatt mot import av røyke-opium var i hovedsak rettet mot de kinesiske immigrantene. At kineserne tok jobbene fra de hvite, og samtidig lite lønn for arbeidet, bidro til å bygge opp under de antikinesiske holdningene blant store deler av befolkningen på vestkysten (Hauge, 2009, s. 55).

Den østeriske legen Sigmund Freud var en pioner innenfor kokainpopularisering i vesten. I hans tidlige karriere slet han med både depresjon og kronisk utmattelse, og i et forsøk på å skape seg et navn innenfor legevitenskapen gikk han entusiastisk til verks for å promotere kokainens mange positive virkninger (Hauge, 2009, s. 115-116). Han fikk i 1884 publisert sin avhandling – «Über coca» – der han argumenterte for kokainens terapeutiske virkninger mot blant annet depresjon, fordøyelsesproblemer, astma, alkoholisme og morfinisme. Kokain ble svært populært fra slutten av 1880-årene, særlig som ingrediens i patentmedisiner, og var hyppig brukt på lovlig vis helt frem til århundreskiftet (Hauge, 2009, s. 116). Det dukket sakte men sikkert opp sterk motstand mot Freuds synspunkter på kokain, både fra eksperter og gjennom legetidsskrifter. Det som allikevel for alvor skulle endre amerikanske holdninger, var de virkningene kokain ble tillagt afroamerikanere i USA. Afroamerikanerne var mot slutten av 1800-tallet utsatt for en stadig økende diskriminering, og de var utestengt fra all politisk innflytelse. I mange stater var det forbud mot omsetning av alkohol til den fargede delen av befolkningen, hvilket førte til at afroamerikanere i visse tilfeller benyttet seg av mer kokain enn resten av befolkningen. Både myndighetene og befolkningen anså kriminalitet blant afroamerikanere som et resultat av kokainbruk (Hauge, 2009, s. 117).

I 1912 ble det holdt en internasjonal konferanse i Haag i forbindelse med den voksende opiumproblematikken. Dette var den første narkotikakonvensjonen som noen gang fant

sted, og i tillegg til opium ble det også diskutert reguleringer av morfin, heroin og kokain (Waal, H. 2015). To år senere, i 1914, blir «The Harrison Act» vedtatt i USA. Denne loven regulerte i samsvar med Haag-traktaten omsetning av opium og kokain, samt opiatene heroin og morfin – begge isolert fra opium. All produksjon, import og omsetning ble kun tillatt etter statlig tillatelse, og bruk av disse stoffene var kun lovlig på resept fra lege (Hauge, 2009, s. 57). På dette tidspunktet var cannabis lovlig i USA selv om cannabisrøyking ikke var et særlig utbredt fenomen. Dette forandret seg imidlertid etter revolusjonen i Mexico i 1910, da det emigrerte tusenvis av meksikanere over grensen til USA. Cannabisbruken blomstret dermed i grensebyene, og spredde seg i løpet av 1920-årene vestover til New Orleans og nordover mot California (Hauge, 2009, s. 71). De amerikanske avisene hevdet at den høye kriminalitetsraten blant de innvandrede meksikanerne hadde sammenheng med cannabisrøyking (Fekjær, 2011, s. 56), og politiet påstod at bruk av cannabis ga dem «lyst til å se blod» (Hauge, 2009, s. 71).

Etter krigsavslutningen i 1945 ble FN tildelt oppgavene tilknyttet regulering av narkotiske stoffer. Commission on Narcotic Drugs (Narkotikakommisjonen) ble opprettet i 1961, og er utgangspunktet for dagens internasjonale reguleringer (Waal, H. 2015). Det var i stor grad Narkotikakommisjonen som etablerte ideen om at samfunnsproblematikken tilknyttet rusmidler dreide seg om en «moralisk kamp». I stedet for å definere situasjonen som et samfunnsmessig helseproblem, ble enhver form for rusbruk ansett som direkte ond og kriminell atferd (Nutt, 2012, s. 267-268). I 1972 nedsettes «National Commission on Marijuana and Drug Abuse» av president Nixon – en kommisjon som utredet et forslag om å avkriminalisere bruk og besittelse av små mengder cannabis. Både den amerikanske legeföreningen, advokatforeningen, lærerforeningen og det nasjonale kirkerådet støttet opp under forslaget, men så snudde Nixon i helt motsatt retning og gikk hardt ut mot alle typer rusmidler. Han ble moraliserende og benyttet harde politiske virkemidler for å bekjempe situasjonen politisk (Nutt, 2012, s. 267-268). Hans historiske erklæring var i 1971 at «America's public enemy number one is drug abuse» (Fekjær, 2011, s. 57). Denne uttalelsen la grunnlaget for en internasjonal politisk ideologi som skulle slå nådeløst ned på all form for narkotika.

2.2 Hvor har krigen mot narkotika ført oss?

Sanksjonering og kriminalisering har hele veien vært sentrale virkemidler i kampen mot narkotika. Allikevel var det sannsynligvis ikke mange politikere som på 1970-tallet som var i stand til å se for seg hvor omfattende krigen mot narkotika skulle vise seg å bli. Over 400.000 amerikanere satt i 2003 fengslet på grunn av narkotikaforbrytelser (Fekjær, 2011, s. 57), og i 2016 hadde tallet økt til over 1.5 millioner mennesker (Cowhig & Kaeble, 2016, s. 2). Det samme året ble det gjort nesten 1.6 millioner narkotikarelaterte arrestasjoner i USA (Estimated Number of Arrests, 2016), og nesten 600.000 av disse var knyttet til bruk av cannabis alene (Ingraham, 2017). USA rommer omtrent 5% av verdens befolkning, og i USA alene sitter rundt 25% av verdens totale fangepopulasjon fengslet (Drug Policy Alliance, 2018, s. 1).

Fekjær trekker frem et eksempel på hvordan kinesisk narkotikapolitikk har vist seg å fungere. Myndighetene hadde lenge drevet kampanjer mot opium, og de ønsket at plantasjene skulle benyttes til matproduksjon istedenfor narkotika (Fekjær, 2011, s. 355). For å forhindre opiumsbruk benyttet Kina først sanksjonering i form av fengselsstraff, men ettersom fangebefolkningen hurtig eksploderte ble myndighetene tvunget til å finne andre alternativer (Hauge, 2009, s. 47). I løpet av 1930-årene ble det etablert et stort antall avrusningsanstalter, og praksisen som ble utført i disse skilte seg ikke stort ut fra vanlige fengselsopphold. I tillegg ble det innført dødsstraff for narkotikaforbrytelser, og effekten av dette var dramatisk. Etter den kinesiske revolusjonen i 1949 klarte landet til slutt å bremse opiumsbruken, og i 1953 var den tilnærmet utryddet (Fekjær, 2011, s. 355).

Vi vet ikke hvor utbredt narkotiske stoffer ville vært dersom de ikke var forbudt, og av den grunn er det vanskelig å kunne stadfeste i hvilken grad ruspolitikk fungerer konstruktivt. Om ruspolitikk faktisk fungerer etter sin hensikt står allikevel som et helt sentralt spørsmål i rusdebatten. Den britiske forskeren David Nutt er professor i psykiatri og nevrofarmakologi ved Imperial College i London. Han er en forkjemper for vitenskapelig orientert ruspolitikk, og Nutt mener vi best kan besvare spørsmålet om narkotikakrigens grad av suksess ved å se på tre elementer (Nutt, 2012, s. 267).

1. Har krigen mot narkotika redusert forsyningene av narkotika?

I 2003 utga «The No. 10 Downing Street Strategy Unit» en analyse som omhandlet skadeomfanget knyttet til heroin og crack-kokainbruk i Storbritannia. Rapporten inkluderte en omfattende oversikt over forsyningsrelaterte strategier som har vært benyttet i krigen mot narkotika (Nutt, 2012, s. 269). Det har vært benyttet forskjellige strategier i forsøk på å kutte tilgangen på forsyninger av rusmidler, blant annet gjennom intervensjon i de landene som gror og produserer råmaterialer. En annen kjent metode er å rette fokuset mot langere på gaten, altså et tiltak som treffer de helt nederst i forsyningskjeden. Målet har vært å begrense forsyningene av narkotika til forbrukerne i håp om at økte priser skal kunne presse forbruket ned (Nutt, 2012, s. 269). Rapporten peker ut hvordan internasjonale intervensjoner med hensikt i å eliminere opium- og kokainavlinger fungerer svært dårlig. De aktørene som opererer helt øverst i narkotikavirksomhetene blir i liten grad påvirket, og avlingene blir gjerne flyttet til avsidesliggende områder, eller til andre land. I tillegg er det ofte en smal sak å overtale bønder som driver lovlig småskalaproduksjon av råvarer som sukker og kaffe, til å gå over på produksjon av opium og kokablader (Nutt, 2012, s. 269). Rapporten konkluderer med at det er tilnærmet umulig å redusere mengden av narkotika som produseres, og at dette skyldes utnyttelsen av fattige bønder kombinert med det eksisterende lukrative marked for narkotika i rike land (Nutt, 2012, s. 269-270).

Neste steg i rapporten diskuterer tiltak for beslagleggelse av narkotika på vei inn til Storbritannia. Selv omfattende beslag som skulle gi konsekvenser for bakmennenes produksjonskostnader, har liten effekt på rusmidlenes gatepris. I de tilfellene hvor bakmennene øker prisene på utsalgsvarer er det dessuten sterke tendenser til at langerne ikke lar seg påvirke, men at de heller velger å beholde den faste prisen for sine kunder på bekostning av å enten redusere varenes renhetsgrad, eller å selge mindre mengder stoff til samme pris. Den globale trenden de to siste tiårene har for øvrig vært en jevn nedgang i prisen på narkotiske stoffer (Nutt, 2012, s. 270). Rapportens endelige konklusjon på dette punktet er at både kokain og heroinbruken har økt, at prisene har falt, og at rusmidlene generelt fortsetter å nå frem til kundene. Narkotikavirksomheten har ikke blitt påvirket i nevneverdig grad, og bakmennene anser enkelt og greit den statlige intervensjonen som en fast utgift i regnskapet, snarere enn noen reell trussel for virksomheten (Nutt, 2012, s. 271).

2. Har krigen mot narkotika redusert etterspørselen etter narkotika?

Ifølge FNs verdensrapport på narkotika fra 2008 har bruken av både cannabis, amfetamin, ecstasy, kokain, opiater og heroin økt fra slutten av 1990-tallet og frem til 2006/2007 (Costa, 2008, s. 35). I 2001 annonserte FNs talsmann at vi skulle se en «rusfri verden» innen 2010. Til tross for at krigen mot narkotika har vært presentert som en krig mot produsenter og forhandlere av narkotika, har krigen i praksis alltid vært rettet mot forbrukerne (Nutt, 2012, s. 271-272). Kun en femtedel av 50 000 rusbrukere som ender opp i fengsel i Storbritannia hvert år, mottar behandling. Omtrent 20% av de som sitter i fengsel er avhengige av opiater, og 7% av innsatte prøver heroin for første gang mens de sitter inne. Alt tyder på at kriminelle sanksjoner har liten innflytelse på omfanget av rusbruk innenfor en populasjon (Nutt, 2012, s. 272).

3. Har krigen mot narkotika redusert skadeomfanget relatert til rusbruk?

«No. 10 Strategy Unit Report» stilte seg kritisk til hvor vidt det fantes noen automatikk i at skadeomfangene ville reduseres som et resultat av begrenset tilgjengelighet og økte priser på narkotika. Rapporten ble tilbakeholdt av staten, men senere lekket ut til mediene gjennom «The Freedom of Information Act» (Nutt, 2012, s. 273). Skadeomfanget relatert til kriminaliseringen av millionvis av mennesker er tilsiktet, men Nutt peker også ut en rekke utilsiktede konsekvenser av feilslått ruspolitikk. Blant annet har krigen mot narkotika ført til en økt spredning av sykdommer som HIV og hepatitt, og visse nasjoner – blant annet Russland – har sagt seg uvillige til å bidra med rene sprøyter og behandling til befolkningen som sliter med rusmisbruk. En annen konsekvens er at dødssyke pasienter blir nektet tilgang på morfin og andre smertelindrende medisiner. Dette er spesielt problematisk i India der leger, grunnet statlige reguleringer, risikerer fengselsstraff dersom de er uforsiktige i medisineringen av sine pasienter (Nutt, 2012, s. 273-275).

Fremveksten av et nytt marked for nye og eksperimentelle syntetiske stoffer – ofte referert til som «nye psykoaktive stoffer» (NPS) – er en annen omfattende, men utilsiktet konsekvens av krigen mot tradisjonelle typer rusmidler. NPS defineres som rusmidler som ikke er regulert gjennom internasjonale narkotikakonvensjoner, men som utgjør en trussel mot folkehelsen som er sammenlignbar med andre stoffer omfattet av disse avtalene (Bilgrei & Bretteville-Jensen, 2015, s. 18). Dette markedet preges av en «katt-og-mus-effekt» mellom

myndigheter og produsenter som hele veien kriger om å utvikle og forby nye stoffer som treffer markedet (Bilgrei & Bretteville-Jensen, 2015, s. 13). Ny og innovativ teknologi har gjort komplekse kjemiske framstillinger av nye stoffer mulig, og tradisjonelle former for kjøp og salg er snudd opp-ned ved at narkotikahandel kan foregå virtuelt over internett. I tillegg bidrar globaliseringen sterkt gjennom flybåren frakt og et effektivt postsystem som sørger for at kjøperen kan motta varene rett i postkassen på kort tid (Bilgrei & Bretteville-Jensen, 2015, s. 19).

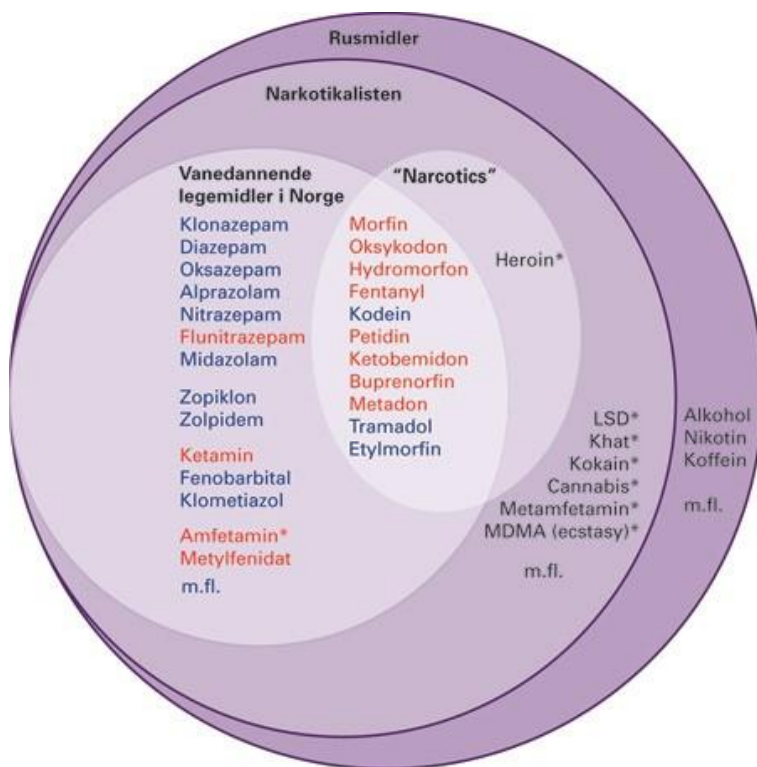
Ved å gjøre små endringer i den kjemiske sammensetningen av regulerte stoffer, utnytter produsentene på denne måten gråsoner i lovverket. Rusmidlene er dermed fullt lovlig å produsere og omsette helt frem til myndighetene oppfører preparatene som illegale (Bilgrei & Bretteville-Jensen, 2015, s. 20). Det ble i 2014 registrert 101 ulike NPS i Norge, og 23 av disse ble registrert for første gang (Bilgrei & Bretteville-Jensen, 2015, s. 62). Hovedproblemet med denne utviklingen er at det eksisterer svært lite forskning på bivirkninger og risikoprofil knyttet til de nye rusmidlene som treffer markedet. I perioden 2010-2012 ble det i Norge registrert minst 29 dødsfall relatert til PMMA, et sentralstimulerende stoff som er strukturelt beslektet med MDMA og amfetamin, og som selges under disse navnene grunnet billigere produksjonskostnader (Christophersen, A., Gjerde, H., Nesvåg, R. & Ystrøm, E. 2017, s. 1). I 2017 ble en 15-åring funnet død etter inntak av Karfentanil, et syntetisk opioid som anslås å være 10.000 ganger mer potent enn morfin (Letvik, 2017). Den triste dobbeltmoralen blir det politiske signalet om at folk står fritt til å putte i seg hva de måtte ønske, bare så lenge preparatene de inntar ikke er regulert gjennom narkotikalovgivningen. Som lovlidige borgere er det åpenbart mange som velger legale alternativer til tradisjonell narkotika.

2.3 Et kritisk blikk på ideen om narkotika som et samlende begrep

Hva er egentlig narkotika? Dette spørsmålet oppsummerer i stor grad et av de aller største paradoksene innenfor ruspolitikken. Det burde vært naturlig å forvente at et begrep med såpass bredt konsekvensomfang er basert på helt tydelige rammer og definisjoner.

Sannheten er at kroppen vår konstant produserer rusmidler som et resultat av fysisk og mental aktivitet. Vi er bygd opp på avanserte kjemiske systemer, og disse systemene blir direkte påvirket av eksternt tilføring av rusmidler på lik linje med de signalstoffene kroppen

produserer på egenhånd. Både koffein og amfetamin er psykoaktive stimulerende stoffer som påvirker sentralnervesystemet og sinnets tankegang. Begge preparatene er rusmidler, men kun amfetamin er klassifisert som narkotika etter juridiske definisjoner. Narkotiske stoffer er alltid rusmidler, men rusmidler trenger ikke nødvendigvis å være narkotika. Ordet narkotika ble opprinnelig brukt for å beskrive opium, en plantesaft som utvinnes fra opiumsvalmuen (Waal, H. 2015). Betydningen av begrepet har åpenbart forandret seg drastisk i løpet av årene, og per dags dato (April 2018) står det oppført minst 525 stoffer på den norske narkotikalistens (narkotikalistens, 2013). Til sammenligning var det oppført 264 stoffer på listen i 2011 (Rygnestad, Slørdal, Strøm & Westin, 2011, s. 1574). Betydningen av begrepet har med tiden sklidd over i en bredere juridisk tolkning, der narkotika snarere benyttes som en samlebetegnelse for alle ulovlige eller reseptbelagte rusgivende substanser, helt uavhengig av deres farmakologiske egenskaper (Rygnestad, Slørdal, Strøm & Westin, 2011, s. 1574).

I tillegg til narkotikalistens har Norge også en legemiddelliste, samt en urteliste. Alle preparater som inngår i legemiddellisten er klassifisert i reseptgruppene A, B og C. A-preparater omtales ofte som narkotika, eller sterkt avhengighetsdannende medisiner. B-preparatene beskrives som avhengighetsdannende, men i mindre grad enn A-preparater. C-preparatene omhandler svakere former for medisiner, mer eller mindre uten risiko for

avhengighet (Resept, 2017). Flere A-preparater står i tillegg til å være legemidler også oppført på narkotikalistene (for eksempel morfin og andre opiater). Begrepet om narkotika er flytende, og det blir både benyttet om rusmidler, planter og legemidler – tidvis alle på en gang (cannabis, opium).

Til tross for at vi i Norge benytter en klassifiseringsmodell på legemidler, eksisterer det ikke noen slik form for inndelingssystem for stoffene på narkotikalistene. Narkotikalistens oppgave er enkelt og greit å til enhver tid peke ut hvilke preparater som etter lovverket er klassifisert som narkotika. Dermed står alle rusmidlene på narkotikalistene nøytralt i forhold til hverandre rent teoretisk, selv om det allikevel eksisterer en rettspraksis der de rusmidlene som anses som harde narkotiske stoffer blir strengere behandlet enn de som anses som mildere (Gønli, 2007).

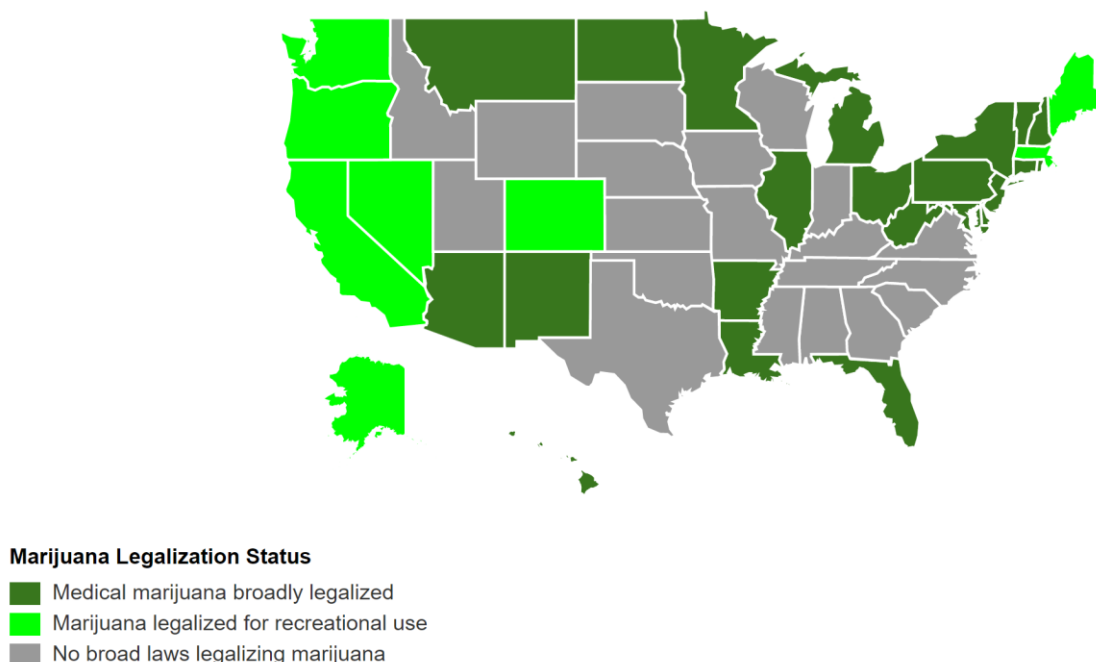
2.4 Endringsprosesser i samtidens rusdiskurs

I 2012 signerte over 300 amerikanske økonomer en underskriftskampanje der de oppfordret myndighetene til å vurdere full legalisering av cannabis i USA. Kampanjen henviste til en artikkel skrevet av Harvard økonomen Jeffrey Miron, der han estimerer at USA potensielt kan spare 7,7 milliarder dollar årlig på utgiftene tilknyttet håndhevelse av lovverket som forbyr cannabis. Samtidig anslår han at staten kan tjene inn seks milliarder dollar årlig gjennom skatter og avgifter dersom cannabis legaliseres på lik linje med alkohol og tobakk (Edwards & McCray, 2012). En tilsvarende rapport fra de britiske myndighetene estimerer at Storbritannia kan tjene 800 millioner pund i året på legalisering av cannabis (Walton, 2015), og i 2009 ble det røflig estimert at Norge kunne tjene rundt to milliarder kroner årlig på statlig utvalg av cannabis (Waagbø, 2009). Alle pengene som kan spares på ressursbruk tilknyttet håndhevelse av narkotikavirksomhet nederst på «gatenivå», er i prinsippet ressurser som staten kunne frigjort og benyttet på andre områder – spesielt til rehabilitering av rusmisbrukere, eller til å hindre de større kriminelle nettverkene som driver virksomhet med betydelige mengder narkotika (Nutt, 2012, s. 171).

Allerede siden 1970-tallet har Nederland drevet liberal ruspolitikk. På slutten av 1960-tallet eskalerte bruken av cannabis og psykedeliske stoffer blant den yngre befolkningen, og i likhet med godt vant sanksjonspraksis her i Norge, reagerte de nederlandske myndighetene

ved å svare med nådeløs politimakt. Dette viste seg raskt å være utfordrende, og det var ingen tegn til at tilgjengeligheten på rusmidler ble nevneverdig påvirket av kriminaliseringen (Mack, 2017). Nederland var imidlertid bundet til internasjonale narkotikakonvensjoner, så for å liberalisere narkotikapolitikken ble enkeltkommunene i landet nødt til å foreta individuelle reguleringer. Amsterdam lanserte sin egen narkotikapolitiske strategi i 1992, men såkalte «coffe-shops» (utsalgssteder for cannabis) har eksistert helt siden midten på 1970-tallet og har hele veien vært tolerert av myndighetene. Forebyggende tiltak mot sårbare grupper har alltid vært en vesentlig faktor i Amsterdams rusreform, og fokuset på skadebegrensning har vært begrunnet i vitenskapelig forskning (Mack, 2017).

I likhet med Nederland har USA også de siste årene lagt mye fokus på omreguleringer av lovverket tilknyttet cannabis. En folkeavstemning i Colorado i 2012 resulterte i at 55% av befolkningen stemte for legalisering av cannabis, og delstaten var dermed den første som endret cannabispolitikken i Januar 2014. I likhet med Portugal viser en undersøkelse basert på 17,000 skoleelever i Colorado at bruket ikke har økt etter at legaliseringen trådte i kraft (Hoffmann, 2016a). Per mars 2018 har 8 amerikanske delstater legalisert cannabis rekreasjonelt, og 23 delstater har legalisert cannabis til medisinsk bruk (Governing, 2018). Colorado mottok 113 millioner dollar i skattepenger innhentet fra cannabis i perioden 2014-2015, penger som har vært prioritert til renovering av skoler og forebygging av narkotikabruk blant ungdom (Hoffmann, 2016a).

Portugal innførte også en omfattende rusreform i 2001 da de valgte å avkriminalisere all form for narkotika. Avkriminaliseringen innebærer at salg av rusmidler fremdeles forblir ulovlig, men at man ikke vil straffes for kjøp eller bruk av stoffer opp til 10 dagers bruk (Hoffmann, 2016b). Tanken bak tiltaket er at rusbrukere skal tilbys hjelp fremfor å sanksjoneres med straff, og at narkotika skal angripes som et sosialt og helsemessig problem. Dersom du blir tatt med narkotika blir du henvist til en samtale i «avskrekkelseskommissjonen» der du blir møtt av en jurist, en lege og en sosialarbeider med oppgave om å vurdere eventuelle behov for rehabilitering og behandling. Verdens Helseorganisasjon (WHO) anser tiltaket som en suksess, og 15 år etter at avkriminaliseringen ble innført (målt i 2012) har bruken av narkotika – cannabis inkludert – sunket (Hoffmann, 2016b).

Ruspolitikken har også vært et heftig debattert tema her i Norge, men det har generelt vært liten interesse for politiske endringer før i nylig tid. Straffelovkommissjonen fremla allerede i 2002 sin sluttutredning om en ny straffelov i Norge. Flertallet foreslo en avkriminalisering av narkotika – ikke grunnet aksept eller en tro om at det ville redusere rusbruket i seg selv – men fordi kommisjonen mente at det å straffe offerløs kriminalitet er et prinsipielt umoralsk tiltak, og at narkotikabruk heller burde bekjempes med andre typer midler. Med utgangspunkt i kommisjonens generelle syn på straff, skulle hensynet til individets frihet veie tyngst dersom ingen andre enn brukeren påføres skade. Dette forslaget ble imidlertid avvist. (Hauge, 2011). Det siste året har allikevel vært preget av nye tilnærminger til norsk ruspolitikk, og et flertall på stortinget varsler nå en kommende rusreform. I desember 2017 stemte for første gang et flertall av norske politikere for en omlegging av norsk narkotikapolitikk med mål om å overføre ansvaret fra justis til helse (Johnsen, 2017). I stor grad inspirert av Portugalmodellen er det partiene AP, Høyre, SV og Venstre som er pådragsytere for rusreform.

3.0 Perspektiver på endring

3.1 Forholdet mellom politikk og vitenskap

Over en veldig lang periode har misoppfatninger om rusmidler preget narkotikapolitikken i begge retninger. På den ene siden har samfunnet vært preget av feilinformasjon som har legitimert substanser med langt mer alvorlig risikoprofil enn det som først har vært antatt. At Sigmund Freud glorifiserte kokainets fantastiske helsepotensialer via et tidsskrift i 1884 er et tydelig eksempel på dette, og i ettertid kom en mer nyansert sannhet om kokain frem i kjølevannet av ny forskning. Et annet eksempel kan vi hente fra 1898 da det multinasjonale farmasøytiske selskapet Bayer lanserte en omfattende og aggressiv reklamekampanje for heroin på en rekke forskjellige språk. Denne nye 'supermedisinen' ble fritt distribuert av leger i USA og markedsført som en trygg erstatning for morfin, frem til genevekonvensjonen i 1925 endelig tok hintet og regulerte markedet (Grønli, 2003). På den andre siden er det ikke alltid slik at det er vitenskapen som trumfer i ruspolitiske debatter. Politisk og kommersiell propaganda og feilinformasjon har systematisk demonisert utvalgte substanser, og med media som informasjonskanal har dermed misoppfatninger om rusmidler dominert samfunnsdebatten i flere årrekket. Ulovlig stoffer demoniseres mens alkohol glorifiseres, og spesielt har mediene i årevis publisert skjeve skildringer av Ecstasy (MDMA), noe bildet under illustrerer (Fekjær, 2011, s. 320-321).

Narkotika i mediene
Her er et utvalg av påstander som er framkommet i ledende medier:

Oppslag	Påstand	Fakta (SIRUS-studier etc.)
22.2.97 Aftenposten	Ecstasy «brer seg som en epidemi».	< 2 % av ungdom hadde prøvd stoffet.
7.8.97 Aftenposten	Ecstasy «er blitt en naturlig del av utelivet».	
10.8.97 Aftenposten	Ecstasy «har fått skikkelig fotfeste i ungdomskulturen».	
4.8.98 Aftenposten	«Det er ikke lenger noe rebelsk eller avvikende» å prøve ecstasy i 14–15-årsalderen.	< 1 % hadde prøvd i denne alderen.
12.3.01 Aftenposten	«Ecstasy er i ferd med å bli vanligere enn alkohol».	3 % av ungdom hadde prøvd ecstasy, 83 % alkohol.
21.11.01 Aftenposten	Hvis en 17-åring «skulle velge bort alle vennene sine som røyker hasj, ville hun knapt ha noen igjen».	< 10 % hadde brukt hasj mer enn fem ganger.
26.11.01 Aftenposten	«Kokainet flommer i ungdomsmiljøene».	3 % av ungdom hadde noen gang brukt kokain.
14., 15., 16.3.02 Dagbladet	«Dop-eksplosjon blant unge».	Ingen økning siste fire år
13.7.02 Dagbladet	«Sørlandsbyene oversvømmes av Rohypnol».	Trolig 1–2 % av ungdom hadde prøvd.
august 02 NRK	«1500 behandles for psykiske lidelser pga. Rohypnol».	Årsakssammenheng er ikke påvist.

Historien om MDMA gir oss et eksempel på hvordan feilinformasjon og propaganda har bidratt til å undergrave vitenskapelige fremskritt i rusmiddelforskningen. Stoffet ble benyttet i psykoterapeutisk sammenheng fra midten av 1970-tallet og frem til starten av 1980-tallet, da MDMA på dette tidspunktet traff det ikke-medisinske markedet og ble benyttet som rusmiddel med rekreasjonelle hensikter. Etter en lovhøring fra DEA (Drug Enforcement Administration) i 1986 ble det allikevel konkludert med at det ikke forelå vitenskapelig basis for å forby medisinsk bruk av MDMA. Denne konklusjonen ble trukket av anerkjente psykiatere, psykologer, og vitenskapsmenn fra andre fagfelt, og domsrapporten vurderte den gang MDMA som en trygg substans til bruk under medisinsk veiledning. Det ble fastslått at MDMA hadde lavt potensiale for avhengighet samt at det forelå dokumentert medisinsk nytteverdi (Johansen, 2006). På samme tidspunkt gikk verdens helseorganisasjon (WHO) ut med en anbefaling til sine medlemsland om å «legge til rette for forskning på dette interessante stoffet», dette begrunnet med at «det foreligger ingen data angående MDMAs misbrukspotensiale, natur og størrelse på samfunnsmessige eller sosiale problemer» (Johansen, 2006). Rettens konklusjon ble imidlertid ignorert av direktøren i DEA, og ved bruk av politisk makt ble MDMA dermed klassifisert som et rusmiddel uten noen medisinsk nytteverdi. Det var først i år 2000 at det igjen ble gitt tillatelse til kliniske behandlingsstudier på MDMA (Johansen, 2006).

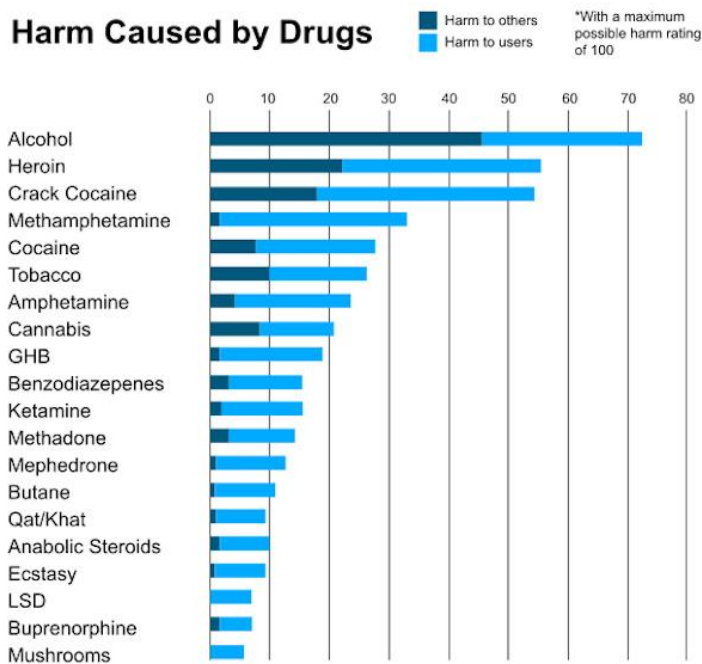
1. Mai 2018 publiserte non-profit organisasjonen MAPS (Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies) en klinisk dobbel-blind og randomisert studie i *The Lancet Psychiatry*. 22 krigsveteraner, 3 brannmenn og 1 politimann som ikke hadde respondert på behandling av PTSD (posttraumatisk stresslidelse) deltok i studien. Deltagerne ble tilfeldig utdelt MDMA-doseringer på 30mg, 75mg eller 125mg ved siden av 16 timer psykoterapeutisk veiledning. Pasientgruppene som mottok 75mg og 125mg hadde signifikant bedre respons på behandlingen enn gruppen som mottok 30mg, og en måned etter avsluttet behandlingen var 68% av 125mg-gruppen ikke lenger kvalifisert til diagnosen PTSD. Til sammenligning gjaldt dette 29% av pasientgruppen som mottok 30mg. De fleste av pasientene var fremdeles symptomfrie ett år senere (MAPS, 2018). MAPS har tidligere sponset flere tilsvarende studier på bruk av MDMA mot PTSD, og stoffet har nå blitt godkjent til et fase-3 studie (med hensikt å dokumentere effekt på større pasientgrupper) på 200-300 pasienter, et prosjekt som vil

igangsettes sommeren 2018. Dersom studiet kan bevise signifikant effektivitet og akseptabel risikoprofil, er det forventet at MDMA blir godkjent som legemiddel innen 2021.

At MDMA viser såpass lovende resultater på en av samtidens aller største mentale helseplager kan potensielt lede til et revolusjonerende fremskritt innenfor psykiatrien. I USA viser statistikken at gjennomsnittlig 20 krigsveteraner begår selvmord hver eneste dag grunnet PTSD (MAPS, 2018), og at flere soldater dør av PTSD-relaterte selvmord enn i krig (Nutt, 2012, s. 25). Vitenskapelige fremskritt innenfor rusforskningen kaster lys over tidligere misoppfatninger, og historien om MDMA ikke er et enestående eksempel. Vi ser hvordan politikk og vitenskap ikke nødvendigvis alltid samsvarer. Rusmiddelforskning kan i likhet med all annen forskning genereres subjektivt og dermed peke i forskjellige retninger, men de siste årene har i stor grad vært preget av studier som henter til sviktende etablerte normer og oppfatninger om rusmidlenes risikoprofil. Særlig er alkohol og cannabis to rusmidler som til stadighet ender opp i politiske konfrontasjoner, trolig av den grunn at de representerer en viss form for logisk brist innad i både ruspolitikken og samfunnets normfellesskap for øvrig.

Independent Scientific Committee on Drugs (ISCD) utarbeidet i 2010 en omfattende studie som også ble publisert i det anerkjente medisinske tidsskriftet *The Lancet*. Hensikten var å sammenligne rusmidlenes risikoprofil og skadeomfang både ovenfor samfunnet og enkeltindivider. 20 forskjellige stoffer ble vurdert i undersøkelsen, og dette inkluderte alt fra stimulanter til opiatere, anabole steroider, alkohol og psykedeliske stoffer. Det å måle rusmidlers skadevirkninger er en omfattende og komplisert prosess der man må ta stilling til en rekke elementer, og derfor ble det lagt vekt på hele 16 forskjellige typer skadefaktorer som alle sammen ble målt opp mot hverandre. 8 av disse skadefaktorene omhandler all form for skade rusmidlene har på brukeren selv, og de resterende 8 omhandler skadevirkninger som påføres pårørende (Nutt, 2012, s. 32-35). Panelet som deltok i forskningsprosjektet bestod av en rekke personer med ekspertise innenfor de 16 forskjellige områdene som skadevirkningene fra rusmidlene ble vurdert etter, og dette inkluderte eksperter med bakgrunn innenfor avhengighet, ungdom og rus, kjemi, psykologi, kriminologi etc. (Nutt, 2012, s. 36-38). Alle skadefaktorer ble så vurdert opp mot hverandre, og det ble tatt hensyn til hvilke av faktorene som veide tyngst. Resultatet var et diagram som rangerte alle 20 rusmidler fra 1 til 100, der 100 er helhetlig definert som mest skadelig, og 1 skulle med

samtlig skadefaktorer tatt i betraktning tilsvare null risiko. Resultatet fra undersøkelsen er illustrert i bilden under.

Alkohol var det rusmiddelet som havnet helt øverst på denne listen med en score på 72, med heroin følgende etter med score på 55. Helt nederst på listen ligger psilocybinholdig sopp (magic mushrooms) med en score på kun 6. Tobakk ble rangert som det sjette farligste stoffet med en score på 26, og cannabis havnet omtrent midt på skalaen med en score på 20. Ecstasy (MDMA) landet som det femte tryggeste rusmiddelet med en score på 9 (Nutt, 2012, s. 43). Nest øverst på listen (bak alkohol) ligger det fire klasse A-preparater (heroin, crack, methylamfetamin og kokain. Obs: Britisk narkotikaregulering), og nederst på listen finner vi tre til (ecstasy, LSD og psilocybinholdig sopp). Da ISCD sammenlignet legal status med risikoprofil endte de opp med en tilnærmet ikke eksisterende korrelasjon på 0,04, og en tilsvarende nederlandsk studie konkluderte i sine resultater med en korrelasjon på 0,7 (Nutt, 2012, s. 43-44). Noe som kommer tydelig frem i resultatene av undersøkelsen er den grove skjevheten i forholdet mellom legalstatus og risikoprofil, samt selve prinsippet om at det «tyngste» rusmiddelet av dem alle er blant et av få som omsettes lovlig over store deler av verden. Ettersom norsk narkotikalov ikke er bygget opp på noe klassifiseringssystem for rusmidler, er resultatene fra denne undersøkelsen teoretisk sett uten betydning eller nytteverdi. Selv om det norske rettssystemet i praksis behandler rusmidlene etter skjønn, bør det være hensiktsmessig å etablere et evidensbasert regelverk for alle typer rusmidler.

3.2 Et ruspolitisk paradigme i endring

For å forstå liberaliseringstendenser i ruspolitikken fra et makrostrukturelt perspektiv, kan vi rette et blikk mot den amerikanske vitenskapsteoretikeren Thomas Kuhn. Kuhns vitenskapsteori tar for seg konsepter om paradigmer og vitenskapelige endringer, og i hans verktøykasse finnes det redskaper som analyserer de kreftene som er i sving når samfunnets etablerte normer møter motstand. Et paradigme er et allment anerkjent vitenskapelig resultat som for en tid gir en gruppe forskere klart definerte problemer og legitime problemløsninger (Gilje & Grimen, 2013, s. 86). Innenfor et paradigme forplikter alle aktører seg til de samme regler og normer for vitenskapelig arbeid, og paradigmet former all forskning gjennom en felles konsensus i forskersamfunnet (Gilje & Grimen, 2013, s. 87). Kuhn skiller mellom to forskjellige betydninger av ordet paradigme. Den ene er overordnet og omhandler det teoretiske rammeverket av ideer, verdier, teknikker, metafysiske antakelser o.l. som er felles for medlemmene av et forskersamfunn, mens den andre betydningen beskriver mer konkrete mønstergyldige løsninger på et gitt problem (Gilje & Grimen, 2013, s. 88). Begge definisjonene er aktuelle når vi søker å forstå ruspolitiske endringsprosesser, men mest relevant i kontekst av oppgavens problemstilling blir det å ta utgangspunkt i den første definisjonen som vil omfatte ruspolitikken som et helhetlig paradigmatisk fenomen i endring. Røykeforbudet som ble innført i Norge i 2004 kan videre representere et eksempel på definisjon nummer to om «mønstergyldige løsninger på et gitt problem».

Ruspolitikken har over lang tid hatt en realpolitisk tilnærming til bruk og omsetting av rusmidler over store deler av verdenen, men i løpet av de siste årene har flere nasjoner valgt å tilnærme seg ruspolitikken med mer liberale metoder. Den kollektive oppfatningen om streng sanksjonsføring mot rusmidler er i en skiftende fase, og den vitenskapelige forståelsen av rusmidlenes risikoprofil og konsekvensområder har endret seg i lys av nyere forskning. Den etablerte oppfatningen om sanksjonering og konsekvenser av narkotika har etter hvert begynt å vise tegn til det Kuhn kaller krise-tendenser, altså en opphopning av anomalier (uregelmessigheter som ikke stemmer overens med paradigmets antakelser). Det har dermed oppstått uenighet blant forskere og politikere, og det blir stilt spørsmålstegn ved ting som tidligere ble tatt for gitt (Gilje & Grimen, 2013, s. 90). At alkohol og tobakk viser seg å være mer skadelig enn en rekke illegale rusmidler fungerer som et eksempel på en anomali

i dagens «ruspolitiske paradigme». Noe som videre kjennetegner paradigmatiskesituasjoner er at forskersamfunnet så blir stilt ovenfor to alternativer. Enten kan man forsøke å finne en løsning på uregelmessighetene innenfor det allerede etablerte paradigmat, eller man kan satse på en ny paradigmatkandidat (Gilje & Grimen, 2013, s. 91). Portugalmodellen hevder seg riktignok som en aktuell kandidat mot en ruspolitisk reform. Kuhn påpeker at krisesituasjoner gjerne preges av filosofiske spørsmål og diskusjoner om prinsipper, noe som kan relateres til en av grunnpilarene i rusdebatten de siste årene, nemlig et skifte i fokuset fra straff til hjelp – fra justis til helse. Tidligere standardløsninger begynner nå å fremstå som problematiske (Gilje & Grimen, 2013, s. 90-91).

Veldig ofte er det unge eller nye aktører innenfor et fagområde som makter å skape nye paradigmer, mens de etablerte forskerne er mer bundet til det gamle. Den unge generasjonen føler ikke forpliktelser ovenfor det etablerte paradigmat i samme grad (Gilje & Grimen, 2013, s. 91). Hvis vi retter blikket mot norsk politikk så ser vi forskjeller mellom ungdomspartiene og deres moderpartier. For eksempel har Fremskrittspartiets Ungdom (FPU) en langt mer liberal tilnærming til ruspolitikk (Simonsen, 2016) enn moderpartiet FRP, som er blant partiene som stemte imot norsk rusreform. Allerede i 2013 ble det publisert en artikkel i nettavisen fanaposten.no som belyste dette skarpe skillet mellom moderpartiene og ungdomspartiernes splittede tilnærming til ruspolitikk, og spesielt til cannabisdebatten (Hermansen, 2013). Kuhn er allikevel tydelig på at vitenskapelige revolusjoner må betraktes som ikke-kumulative episoder i utviklingen, og at et paradigme ikke seirer over et annet i kraft av «nøytrale fakta» og logiske argumenter. Vitenskapen utvikler seg altså ikke på en rettlinjert måte, og vi har kun kjennskap til naturen *gjennom* paradigmer. Paradigmer kan ikke sammenlignes med naturen slik den «virkelig er», så dersom ruspolitikken står ovenfor reform, er det ingen automatikk i at dette vil danne den mest konstruktive løsningen for samfunnet. Fra Kuhns vitenskapsteoretiske perspektiv er det dermed kognitivt meningsløst å si at en rusreform bringer oss noe nærmere en objektiv sannhet, eller fungerer som en bedre løsning på dagens situasjon. Her må det prøves og feiles, så får erfaringene vi gjør oss fungere som en moralsk målestokk på grad av suksess. Mye av essensen i Kuhns vitenskapsteori er det faktum at et nytt paradigme i stor grad seirer i kjølevannet av et generasjonsskifte. Den nye generasjonen sosialiseres inn i det nye paradigmat, mens tilhengerne av det gamle dør ut (Gilje & Grimen, 2013, s. 92-94).

En interessant innvending er at Kuhn trekker paralleller mellom vitenskapelige og politiske revolusjoner, og viser til hvordan begge typene springer ut av anomalier og kriser. Allikevel peker han ut en vesentlig forskjell, nemlig hvordan politiske revolusjoner karakteriseres ved at de forsøker å endre eksisterende institusjoner ved bruk av illegale midler, og at de revolusjonære gruppene ofte betraktes som terrorister og kriminelle. Allikevel foregår samtidens ruspolitiske omveltning på en forholdsvis ryddig måte, og har dermed mer til felles med et vitenskapelig paradigmeskifte, enn med et politisk (Gilje & Grimen, 2013, s. 92). Dette kan ha en logisk forklaring ved at ruspolitiske liberaliseringstendenser ikke styres av irrasjonell argumentering, men derimot bunnar i evidensbasert forskning og empirisk data.

3.3 Ruspolitikk: Marginalisering satt i system?

Statens aller største ruspolitiske virkemiddel er kriminaliseringen av sosiale avvik, altså aktørene som begår rusrelaterte lovbrudd. Riktignok er det denne «marginaliseringspraksisen» som tilsynelatende ser ut til å presse samfunnet mot bedre løsninger, rett og slett fordi konsekvensene blir for omfattende til å kunne ignoreres i det lange løp. Men som vi blant annet har observert i klima- og miljødebatten så ser ikke samfunnets beslutningstakere alltid ut til å være styrt av etiske verdier og holdninger. Det kan derfor være hensiktsmessig å rette blikket mot funksjonalismen dersom vi søker å forstå hvordan marginalisering og tilsynelatende feilslått ruspolitikk er i stand til å overleve i et moderne og transparent samfunn. For dersom vi snur oppgavens problemstilling på hodet og ser på hvilke mekanismer det er som *hindrer* samfunnsmessige endringsprosesser, så kan funksjonalistisk teori fortelle oss at «harmoni» og «sosial treghet» er forutsetninger for samfunnets strukturelle overlevelse. På den måten er funksjonalismen konfliktsky og motstander av revolusjoner og omfattende endringer (Martinussen, 2012, s. 239).

Krigen mot narkotika er videre bygget opp rundt streng sanksjonering og sosial kontroll, og ruspolitikk kan i stor grad anses som et funksjonalistisk fenomen styrt av harde realpolitiske virkemidler der makt og kontroll blir viktigere enn moral. Den sosiale kontrollen utøves gjennom kriminalisering, som igjen leder til marginalisering. Riktignok virker dette i begge retninger, men med hensyn til oppgavens makrostrukturelle form så forholder jeg meg

allikevel til de ruspolitiske mekanismene som leder til marginalisering, og ikke omvendt. Kriminalisering blir en formell form for sosial kontroll der rettsvesenet og utøvende myndigheter benytter negative sanksjoner mot lovbrøyteren (Martinussen, 2012, s. 267). I det en person oppføres i det kriminelle registeret så ekskluderes han samtidig fra visse samfunnsmessige goder (som utdanning, arbeid eller stemmerett), og dermed blir denne formen for marginalisering mer eller mindre tilsiktet fra staten sin side. På den andre siden styres ruspolitikken av mer utilsiktede former for marginalisering gjennom blant annet klasse- og rasediskriminering. På øverste plan er det tenkelig at denne marginaliseringspraksisen også er tilsiktet, men man kan forestille seg at den i stor grad utøves utilsiktet gjennom blant annet normer, beordring eller fremmedfrykt.

Når det gjelder klinediskriminering så ser vi at det norske straffesystemet rammer de sosiale klassene skjevt, og sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og registrert kriminalitet er derfor ikke nøytral. Politiet og rettsvesenet har sine teorier om kriminalitet, og dermed blir ressursene i rettsvesenet prioritert der det antas å være størst sjanse for lovbrudd. Undersøkelser viser imidlertid at lovbrudd er jevnere fordelt i befolkningen enn kriminalstatistikken viser, og at de fleste av oss er lovbrøytere. I Norge foregår det en siling av mennesker oppover i reaksjonssystemet, og det sitter omtrent utelukkende kun mennesker fra lavere sosiale lag i oppbevaringsanstaltene (Martinussen, 2012, s. 269-271).

Historien om narkotikapolitikens fremvekst belyser som vi har sett rasediskriminerende tendenser i det amerikanske samfunnet, og den har slått hardt ned på visse etniske grupper. For det første fikk kriminaliseringen av opium og de antikinesiske holdningene store konsekvenser for kineserne i USA på 1800-tallet. For det andre ble afroamerikanerne diskriminert på slutten av 1800-tallet da kokainet fikk stor utbredelse i det amerikanske samfunnet, og sanksjonerer var i stor grad rettet mot denne etniske gruppen. Og for det tredje ble meksikanerne ofre for undertrykkelse da USA strammet inn på cannabispolitikken fra 1915-tallet og utover. Statistikk viser at den fargede befolkningen fremdeles opplever diskriminering gjennom alle ledd i det amerikanske rettssystemet, og at de er mer utsatt for å bli stoppet, ransaket, arrestert og dømt enn den hvite delen av befolkningen. Nesten 80% av de som er sitter i amerikanske føderale fengsler på grunn av narkotikaforbrytelser er enten afro- eller latinamerikanere, og fargede mennesker i USA blir i tillegg dobbelt så hyppig utsatt for negativ sanksjonering som den hvite delen av befolkningen (Drug Policy

Alliance, 2018, s. 1-2). Grunnet stereotypi blir afro- og latinamerikanere dessuten drept av politiet mer enn noen annen raseetnisk gruppe (Hansen, 2017).

For å legitimere den amerikanske rasediskriminerende praksisen har det vært hevdet at fargede mennesker begår mer forbrytelser enn resten av populasjonen. Afroamerikanere utgjør omtrent 13% av den amerikanske befolkningen, mens hvite mennesker utgjør rundt 64%. Samtidig utgjør afroamerikanere 40% av fangepopulasjonen i USA, og de hvite utgjør 39% (Sakala, 2014). Altså fengsles det ganske nøyaktig fem afroamerikanere per hvite amerikaner, og mange har dermed hevdet at afroamerikanere begår fem ganger mer forbrytelser enn den hvite delen av befolkningen. Dette gir kun mening i et samfunn hvor det ikke eksisterer korrupsjon på noe institusjonelt plan, og en rapport viser for eksempel at det er 3,73 ganger større sannsynlighet for at afroamerikanere blir arrestert for bruk av cannabis enn den hvite delen av befolkningen (American Civil Liberties Union, 2013, s. 47). Afroamerikanere er i større grad enn hvite bosatt i tette urbane strøk som blir tungt overvåket av politi, og lovbrudd som blir begått i disse områdene har følgelig større sannsynlighet for å bli oppdaget enn lovbrudd som skjer i utkantsområdene. Massekriminaliseringen har vært et eskalerende fenomen i det amerikanske samfunnet siden 1970-tallet, og som nevnt sitter 25% av verdens totale fangepopulasjon fengslet i USA (The land of the free and the home of the brave). I 2018 omfatter dette nesten 2,3 millioner mennesker (Sawyer & Wagner, 2018).

Durkheim mente at kriminalitet og avstraffelse er nødvendig i et samfunn, og at det fungerer som et grunnleggende ritual som holder samfunnet sammen (Martinussen, 2012, s. 272). Fra et sosiologisk perspektiv kan en rasjonell forklaring på massekriminaliseringen som nevnt være de funksjonalistiske prinsippene om sosial kontroll. Det er altså positive latente virkninger knyttet til fengsling av lovbrutere som motiverer den omfattende massekriminaliseringen. For det første har fengselsvesenet en renovasjonsfunksjon med hensikt om å flytte uønskede avvikere ut av samfunnet, og dette gjelder i all hovedsak mennesker fra den laveste delen av samfunnsstigen. For det andre med hensikt om å avlede oppmerksomheten til massene bort fra omfattende kriminelle handlinger som blir begått av mektige aktører i samfunnet, som for eksempel miljøkriminalitet, økonomisk kriminalitet o.l. (Martinussen, 2012, s. 272). Man kan derfor argumentere for at massekriminaliseringen som pågår faktisk er ment som en distraksjon rettet mot fenomenet i seg selv. Når

minoritetsgrupper fengsles og mister sine rettigheter blir de dermed fastlåst i marginaliseringens onde sirkel. I USA er det kun statene Maine og Vermont som ikke fratir fangepopulasjonen deres stemmerett, og i 13 stater kan visse typer forbrytelser føre til en mer eller mindre permanent inndragelse av aktørens rett til å stemme (National Conference of State Legislatures, 2017). Den siste latente funksjonen av kriminalisering er å fremstille myndighetene som handlekraftige, noe som igjen gir inntrykk av at samfunnet fremstår som velfungerende (Martinussen, 2012, s. 272). Vi kan kun spekulere i hvordan en samfunnsanalyse fra Durkheim ville sett ut i 2018, men det er vel nærliggende å forestille seg at samtidens kriminaliseringsstatistikker har overgått sin rituelle funksjon.

4.0 Avslutning

4.1 Konklusjon

I denne oppgaven valgte jeg å «fly høyt» over ruspolitikken som fenomen, og har derfor fordypet meg i en del elementer jeg har ansett som vesentlige i lys av problemstillingen jeg har tatt for meg. Ettersom jeg fokuserte oppgaven min på de strukturelle endringsprosessene som rører seg på makronivå, er det som sosiologistudent dessuten viktig å erkjenne at ruspolitiske endringer åpenbart også kan tolkes gjennom endringsprosesser som virker nedenfra og opp.

Først og fremst vil jeg poengtere at det «globale ruspolitiske paradigmeskiftet» foreløpig ikke er et fenomen med omfattende rotfeste. Liberaliseringsprosesser i ruspolitikken utspiller seg i tilsynelatende langsomt tempo, men etter å ha sett nærmere på historiske, vitenskapelige og politiske tendenser vil jeg argumentere for at ruspolitikken nå står overfor et vippepunkt, hvert fall om jeg skal støtte meg til Kuhns oppfatning om paradigmatisk samfunnsmessige omveltninger.

Politikk og vitenskap står som to helt sentrale institusjoner i forhold til den samfunnsmessige manøvreringen, og når vi studerer de gjennom Kuhns briller får vi muligheten til å legge et ruspolitisk puslespill. Hans perspektiver på samfunnsmessige endringsprosesser fungerer rett og slett som praktiske verktøy for å tolke liberaliseringstendenser i samtids ruspolitikk, og her er det forbausende mange likhetstrekk. Særlig ser vi tydelige paralleller mellom hans oppfatning om at paradigmer seirer i kjølevannet av generasjonsskifter, og det klare ruspolitiske skillet som har gått mellom de politiske ungdomspartiene og deres moderpartier her i Norge. At ruspolitiske liberaliseringstendenser har mer likhetstrekk med vitenskapelige revolusjoner enn med politiske revolusjoner, er også en interessant observasjon. Dette forteller oss kanskje noe om kvaliteten på den vitenskapelige evidensen som ligger i bakgrunnen for liberale rusreformer rundt omkring i verden.

Jeg har pekt frem eksempler på hvordan ruspolitikken har vært preget av feilinformasjon og misoppfatninger som igjen har bidratt til å undergrave vitenskapelige progresjon og fremskritt, og særlig har jeg belyst en historisk demonisering av MDMA. Vi har også sett hvordan omfattende forskning utfordrer samfunnets etablerte normer og oppfatninger om

rusmidlenes natur, noe som trolig kan ha bidratt til den oppmykningen vi observerer i ruspolitikken rundt oss, og særlig innenfor cannabispolitikken.

Massekriminalisering og konsekvenser av marginalisering må også forstås som relevante elementer innenfor samtidens ruspolitiske omveltning, og ved å rette blikket mot funksjonalismen kan vi forstå hvorfor samfunnsmessige omveltninger krever tid. Dersom Kuhn har rett, og dersom jeg har trukket en brukbar analogi, viser ruspolitikken allikevel tydelige krisetendenser. Det har oppstått rom for filosofiske spørsmål, og dette gjenspeiler seg blant annet i norsk ruspolitikk som nå ønsker å overføre fokuset fra straff til hjelp. The War on Drugs har vært preget av rasediskriminerende tendenser helt fra starten av, og i Norge ser vi at straffen rammer skjevt. David Nutt konkluderer med at krigen mot narkotika er mislykket på samtlige punkter, og at den har omfattende sosiale konsekvenser for samfunnet. Det vil jeg si samsvarer godt med mine funn.

Det er riktignok vanskelig å se for seg hvordan et samfunn ville fungert uten en nådeløs ruspolitikk, men jeg mener det er viktig at politikere er i stand til å revurdere løsninger som tilsynelatende ikke ser ut til å fungere. Realiteten er at mennesker i stor grad oppsøker rus, og den eneste strategien som *virkelig* har vist seg å være kapabel til å få bukt med samfunnets rusproblemer, var Kinas innføring av dødsstraff på 1930- og 1940-tallet. Så får vi spørre oss selv om en slik type ruspolitikk er bærekraftig, samtidig som vi tar i betraktning at narkotikabegrepet er såpass løst og udefinert at det ikke en gang involverer et av de tyngste rusmiddelet av dem alle.

Litteraturliste:

American Civil Liberties Union. (2013). The War on Marijuana in Black and White: Billions of dollars wasted on racially biased arrests. Hentet fra

https://www.aclu.org/sites/default/files/field_document/1114413-mj-report-rfs-rel1.pdf

Cowhig, M. & Kaeble, D. (2016). *Correctional Populations in the United States, 2016*. Hentet fra <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/cpus16.pdf>

Drug Policy Alliance. (2018). *The Drug War, Mass Incarceration and Race*. Hentet fra http://www.drugpolicy.org/sites/default/files/drug-war-mass-incarceration-and-race_01_18_0.pdf

Edwards, E. & McCray, R. (2012). *Hundreds of Economists: Marijuana Prohibition Costs Billions, Legalization Would Earn Billions*. Hentet fra <https://www.aclu.org/blog/mass-incarceration/hundreds-economists-marijuana-prohibition-costs-billions-legalization-would?redirect=blog/hundreds-economists-marijuana-prohibition-costs-billions-legalization-would-earn-billions>

Federal Bureau of Investigation. (2016). Estimated Number of Arrests. *Table 18*. Hentet fra <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2016/crime-in-the-u.s.-2016/tables/table-18>

Folkehelseinstituttet. (2017). *Folkehelse rapporten: Alkohol og andre rusmiddel*. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/tillegg/alkohol-og-andre-rusmiddel--folkehe/>

Gilje, N. & Grimen, H. (2013). *Samfunnsvitenskapens forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Governing The States and Localities. (2018). State Marijuana Laws in 2018 Map. Hentet fra <http://www.governing.com/gov-data/state-marijuana-laws-map-medical-recreational.html>

Grønli, K. S. (2003, 22. August). Vidundermedisinen heroin. *Forskning.no*. Hentet fra <https://forskning.no/alkohol-og-narkotika-medisin-samfunnsmedisin-sykdommer-historie-stub/2008/02/vidundermedisinen>

Grønli, K. S. (2007, 24. Mars). Rangerer narkotiske stoffer. *Forskning.no*. Hentet fra <https://forskning.no/alkohol-og-narkotika-forebyggende-helse-medisin-politikk-stub/2008/02/rangerer-narkotiske-stoffer>

Hansen, E. (2017, 13. November). The forgotten minority in police shootings. *Cnn.com*.

Hentet fra <https://edition.cnn.com/2017/11/10/us/native-lives-matter/index.html>

Hauge, R. (2011). *Avkriminalisering av narkotikabruk og den nye straffeloven*. Hentet fra

<http://www.jus.uio.no/ikrs/tjenester/kunnskap/kriminalpolitikk/meninger/2010/avkriminaliseringavnarkotikabrukhtml>

Hermansen, C. R. (2013, 22. Februar). Halvparten av ungdomspartiene vil legalisere

cannabis. *Fanaposten.no*. Hentet fra <https://www.fanaposten.no/nyheter/halvparten-av-ungdomspartiene-vil-legalisere-cannabis/lgcmbv!1288441/>

Hoffmann, T. (2016, 9. Desember). Colorado tjener grovt på legalisering av cannabis.

Forskning.no. Hentet fra <https://forskning.no/2016/12/colorado-tjener-grovt-pa-legalisering-av-cannabis>

Hoffmann, T. (2016, 10. Desember). Avkriminalisering av narkotika er en suksess i Portugal.

Forskning.no. Hentet fra <https://forskning.no/2016/12/avkriminalisering-av-narkotika-er-en-suksess-i-portugal>

Ingraham, C. (2017, 26. September). *More people were arrested last year over pot than for murder, rape, aggravated assault and robbery – combined*. Hentet fra

https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2017/09/26/more-people-were-arrested-last-year-over-pot-than-for-murder-rape-aggravated-assault-and-robbery-combined/?noredirect=on&utm_term=.d3356a5be199

Johansen, P-Ø. (2006, 20. August). Ecstasy: Historien starter. *Forskning.no*. Hentet fra

<https://forskning.no/meninger/kronikk/2008/02/ecstasy-historien-starter>

Johnsen, B. (2017, 13. Desember). Historisk i Stortinget: Slutt på straff for rusmisbrukere.

Vg.no. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/kaJA1A/historisk-i-stortinget-slutt-paa-straff-for-rusmisbrukere>

Letvik, H. (2017, 19. April). 15-åring funnet død på gutterommet i Oslo – hadde tatt syntetisk

dop. *Aftenposten.no*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/5XEm6/15-arig-funnet-dod-pa-gutterommet-i-Oslo--hadde-tatt-syntetisk-dop>

Mack, S. (2017). *Ruspolitikk i Nederland: Forebygging gjennom kunnskap, åpenhet og skadebegrensning*. Hentet fra <https://rop.no/aktuelt/forebygging-gjennom-kunnskap-åpenhet-og-skadebegrensning/>

Martinussen, W. (2012). *Samfunnsliv: Innføring i sosiologiske tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies. (2018, 1. Mai). *PRESS RELEASE: MDMA-Assisted Psychotherapy Shows Promise for Veterans with Chronic, Treatment-Resistant PTSD*. Hentet fra <http://www.maps.org/news/media/7158-press-release-mdma-assisted-psychotherapy-shows-promise-for-veterans-with-chronic-treatment-resistant-ptsd>

Narkotikalisten. (2013). Forskrift om narkotika (narkotikaforskriften). *Lovdata*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-02-14-199/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1

National Conference of State Legislatures. (2017). *Felon voting rights*. Hentet fra <http://www.ncsl.org/research/elections-and-campaigns/felon-voting-rights.aspx>

Resept. (2017). *Resept. Store Norske leksikon: Store medisinske leksikon*. Hentet fra <https://sml.snl.no/resept>

Rygnestad, T., Slørdal, L., Strøm, E. J. H. & Westin, A. A. (2011). Narkotika er det vi forskriver på A-resept. Eller? *Tidsskriftet den Norske legeforening*, 1574-1575. doi: 10.4045/tidsskr.11.0612.

Sakala, L. (2014). *Breaking Down Mass Incarceration in the 2010 Census: State-by-State Incarceration Rate by Race/Ethnicity*. Hentet fra <https://www.prisonpolicy.org/reports/rates.html>

Sawyer, W. & Wagner, P. (2018). *Mass Incarceration: The Whole Pie 2018*. Hentet fra <https://www.prisonpolicy.org/reports/pie2018.html>

Simonsen, A. (2016). *10 grunner til å legalisere cannabis*. Hentet fra <https://fpu.no/2016/01/05/10-grunner-til-a-legalisere-cannabis-16/>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2008). *2008 World Drug Report*. Hentet fra https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2008/WDR_2008_eng_web.pdf

Waagbø, A. J. (2009, 10. November). Bruker to milliarder på hasj. *Nettavisen.no*. Hentet fra <https://www.nettavisen.no/nyheter/2752696.html>

Waal, H. (2015). Narkotika. *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/narkotika>

Walton, G. (2015, 13. Oktober). Leaked Treasury report reveals legalised cannabis could be worth hundreds of millions to the Exchequer. *The Telegraph*. Hentet fra <https://www.telegraph.co.uk/news/health/news/11927949/Leaked-treasury-report-reveals-legalised-cannabis-could-be-worth-hundreds-of-millions-to-the-exchequer.html>

Selvalgt pensum:

Bilgrei, O. R. & Bretteville-Jensen, A. L. (2015). *Nye psykoaktive stoffer: En rusmiddelrevolusjon?* Oslo: Universitetsforlaget. **Kapittel 1 og 3 er benyttet i forbindelse med oppgaven.**

Fekjær, H. O. (2011). *Rus: Bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historikk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. **Kapittel 5, 38 og 42 er benyttet i forbindelse med oppgaven.**

Hauge, R. (2009). *Rus og rusmidler gjennom tidene*. Oslo: Universitetsforlaget. **Kapittel 3, 4 og 9 er benyttet i forbindelse med oppgaven.**

Nutt, D. (2012). *Drugs Without the Hot Air: Minimising the Harms of Legal and Illegal Drugs*. Cambridge: UIT Cambridge Ltd. **Hele boken er brukt i forbindelse med oppgaven.**